

ing van het pen-
trokken personen
en deze stelling
op de letter van
op, juist met een

letterlijk:

wat den darden
ming, maar in
et den geest van

de kerk, die zij
ruft (gelijk ook de
n 't gemeen) ver-

kerk moet voor
En noodduft be-
ud (Cat. vr. 118).

lijk het woerdeke
ddruft betoekent

na is dit toe te

u; het wordt in
eer gebruikt, an-
egere bepalingen
st de betoekenis
vroegere auteurs

leus ondernemen
n. Gelukkig gaat
ie. En bovendien
rig in aanraking
deren. Deze om-

deze zaak van
g van onze arti.
in kerkelijk blad

et kerkboek. Hij
thismus.

g, dat noodduft
unnen vernemen-
id. Onze Psalm-
terkenorde. Doch
in Dijk's stelling
et meer absoluut
s. 109:5:

t derven.

e taal van onze

hier bij die van

ijming. Een heel

ldruft = levens-

Hand. 20:34:

in noodduft, en

d hebben". Ook

bruikt noodduft

in de Statenver-

den Ds van Dijk

eens. Daar staat,

izen aan Paulus

wij willen daar

le gaven dienden

tel. En de Heere

hen persoon is

hoofd voer...

r hersenen

... Onze eeuw

haar kracht in

nkeeuw, glee

dige wereld;

e dorsten" liep

vervulle naar Zijn rijkdom al de behoefte van de Filip-
penzen.

Maar daar is — voor wat de betoekenis van het
Nederlandsch der Bijbelvertaling aangaat — over te
spreken. Over te spreken, wij noodduft óók iets
anders dan levensonderhoud beduidt, in de taal der
periode, waarin ons kerkboek ontstond.

Want dat is, met de Statenvertaling, ook als zeker
te bewijzen. In zijn brief aan Salomo schreef Hiram
van Tyrus o.a.: „En wij zullen hout houwen uit den
Libanon, naar al uw noodduft," II Kron. 2:16. Dáár
beduidt noodduft niet anders dan behoefte.

Het gebruik in die betoekenis is ook aan te toonen
uit het Psalmboek. B.v. Ps. 105:13:

Daarna toog Israël, gedreven
Door noodduft, tot behoud van 't leven
Naar 't rijk Egypte.....

Er is trouwens nog een andere, derde, betoekenis van
het woord dan die van behoefte, n.l. die van armoede.
Ps. 74:20:

Maar wil van hen ellend' en noodduft weren.

Ps. 112:5:

De rechtvaardige
... geeft hun mild, die noodduft lijden.

Ieder kan dus in zijn kerkboek nagaan, dat noodduft
niet per sé levensonderhoud behoefte te beduiden.

En wie woordenboeken als het Middelnederlandsch
Woordenboek van Verwijs en Verdam of het Woorden-
boek der Nederl. taal, Deel IX, van Kluyver, Lodewijkx,
Holmsius en Knüttel, naleest op dit punt, komt tot gelijke
conclusie. Uit een Middeleeuwsch Stadsrecht van Zwolle
is de zinsede: „Wee den kinderen overloopt van horen
renten boven boren nootdruchte".

In het Gr. Placcaatb. is uit 1592 de bepaling te vin-
den: „De Bursalen (sullen) met hun elcks in 't Collegie
brongen... een Bedde, en so veel Wollen en Linnen, als
dagelijks noodduft sal vereyssen." En uit 1784 de
bepaling: „Dat... deselve (granen) aan hem... zullen
uitgelevert worden, naar proportie van zijne noodduft".
Men maakte onderscheid tusschen middelen en nood-
duft. Dat kan blijken uit een citaat van De Groot: „Boe-
delafstand eens aldus gedaan zijnde, indien den schul-
denaar daer nae eenige middelen bekomt, is schuldij
belalinge te doen soo vele zijn middelen boven noodduft
mogen bedragen." Hooft vertelt in zijn Ned. Hist.: „Eik
(moest) bij eede verklaren, wat hem van spyze, boven
noodduft van veertien daaghen oover schoot".

Voor de betoekenis, die voor de uitlegging van art. 13
niet in geding is, die van armoede, gebrek aan het nood-
duft, gelijk we haar vonden in de Psalmberijming,
noemen we nog den regel van Bredero: „Bij noodduft is
niet Arm, die Rijk van herten is", en dien van Huygens:
„Leent daer de noodduft maent, houdt nimmer op van
geven".

Deze derde betoekenis is duidelijk een afzonderlijke.
De uitvoering van art. 13 wordt dan ook allerminst
noodzakelijkerwijs een zaak van armenzorg, een taak
der diaconie, wanneer men de betoekenis noodduft =

levensonderhoud in de exegese van het art. afwijst. Het
dilemma is niet volkomen uitbetaling van wat men mag
rekenen tot het behoorlijk, „eerlijk", eervol, levensonder-
houd te behooren aan de ééne zijde, en armenverzorging
anderzijds. Er is een derde. Dat is de eervolle verzorging
van de behoefte der emeriti, waar deze aanwezig is.

Indien onze uitlegging van het woord noodduft een
onjuiste is, kan men moeilijk de slotsom vermijden, dat
er dan heel wat fouten inslopen in de diverse bepaling-
gen, die in den loop van den tijd genomen zijn om de

worteld zijn in een diepere vrijheid, de vrijheid
die de kinderen Gods bezitten door de verlossing
in Jezus Christus. „Nooit staatkundige vrij-
making, dan als vrucht van zedelijke vrijma-
king. Christus uit dien hoofde de Messias ook
der natien, omdat Hij alleen de werken des
duivels in uw hart verbreekt".

Men ziet het: weer komt Kuyper tot het hart des
menschen, welks gesteldheid heel den mensch be-
heerscht. Ook zijn vrij- of gebonden-zijn. Is dat
hart vrij, dan kan er óók in het staatkundige
leven vrijheid komen, anders is er alleen openlijke
of vermomde slavernij.

Hoe bewust dit doordacht is blijkt wel uit het
volgende. Kuyper betoogt dat het in de politieke
worsteling gaat om een strijd om de macht. En
juist in den strijd om de macht komt het ver-
schil openbaar tusschen Christen en revolutionair.

Er is n.l. aan den mensch drieërlei macht verleend,
„waarvoor ons hart, ons hoofd en onze hand
de organen zijn, en zulks wel in deze volgorde. Uit
het hart zijn de uitgangen des levens; door het
hoofd moet de opwelling van het hart tot be-
wusten vorm gebracht; en straks door de hand de
aldus opgewekte en met bewustheid geleide kracht
tot werking naar buiten geleid." Hiermee in over-
eenstemming nu zegt een christen, dat de vrijheid
in het hart wordt geboren, de in zijn hart vrijge-
maakte alleen de vrijheid kan verstaan en straks
wettig voor die vrijheid strijden kan met pen en
zwaard. De beschafte revolutionair werpt zich
alleen op de macht van het hoofd en de ruwe
massa hanteert slechts de macht van de hand. ⁴⁴⁾

⁴⁴⁾ Dr A. Kuyper, Niet de Vrijheidsboom maar het Kruis,
Amsterdam, J. A. Wormser, p. 11, 16, 17.

kassen te verlichten. Met name in de circulaire van de
malaise-jaren, waarover onze artikelenreeks sprak.

Doch zoo is het niet. Integendeel, omdat deze ci-
culaire het verdienste-motief doorbrak en het behoefte-
element duidelijk spreken deed, hield zij zich aan de
letter van art. 13. En zij wees den kerken een weg,
dien men niet weer verliet.

W.

R. S.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus.
(XXXI)

Van den Doop.

284. Wat is de Doop?

Het is een afwassing, die door water geschiedt,
in den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen
Geestes, door Christus ingesteld om een getuigenis
(testimonium) te zijn, dat degene, die gedoopt wordt,
door God in 't verbond der genade is opgenomen, om
Christus wil, en door den H. Geest tot het eeuwige
leven geheiligd is.

285. Wat duidt deze afwassing aan?

Dat wij, zooals water de onreinheid des lichaams
wegneemt, aldus door het bloed en den Geest van
Christus van de zonden gewassen worden.

286. Hoe worden wij door het bloed van Christus
gewassen?

Doordat God, wegens het vergoten bloed van Chris-
tus, ons de zonden vergeeft.

287. Hoe worden wij door den Heiligen Geest ge-
wassen?

Doordat wij door Hem tot het nieuwe leven weder-
geboren worden.

288. Welke nuttigheid verkrijgen wij van deze af-
wassing?

Dat wij in alle ware bekeering tot God door ons
gansche leven, zeker zijn van het met God aangegane
verbond, en van deze geestelijke afwassing, die door
het bloed en den Geest van Christus geschiedt.

289. Waarom verzekert ons ¹⁾ de lichamelijke afwas-
sing van de geestelijke afwassing?

Omdat Christus haar in de instelling van den Doop
beloofd heeft.

290. Welke is die instelling?

In het slot van Mattheüs en Marcus zegt de Heere
aldus tot de discipelen: Gaat heen in de geheele wereld,
onderricht alle volken, hen doopende in den Naam des
Vaders en des Zoons en des H. Geestes. Wie geloofd
zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar
die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden.

H.

G. B.

¹⁾ nos certiores reddit....

MUZIKALE KRONIEK

De Matthäus-Passion uitvoering van de Nederlandsche
Bachvereniging op Goede Vrijdag 1939.

Goede Vrijdag 1939. Eergister deed in de door
haar berichten onrust aanjagende dagbladen het
wel zeer sensationeel bericht de ronde, dat in
Engeland een Duitsche luchtaanval werd verwacht
op Zaterdag vóór Paschen. De afgeloopen maan-
den hebben haast dagelijks soortgelijke berichten
gebracht, al was het dan gewoonlijk minder sen-
sationeel. Gister hoorde ik iemand zeggen: „Ik
probeer elken dag om maar geen kranten te lezen.

Sprekend over den eisch van volstrekte liefde
door God in zijn wet ons gesteld, betoogt Kuyper,
dat met die liefde niet wordt bedoeld een zekeren
„gemoedstoestand, waarbij ge wel zoo goed en
vroom zijt, om veel aan Hem te denken, gevoelens
van genegenheid voor uw God te hebben en des-
noods eenige offerande te offeren op zijn altaar".

Neen, de wet eischt „een liefde, die de alles-
beheerschende drijfkracht in den wortel zelf
van uw leven zal zijn, en diensgevolge leiden
zal (men lette op deze wending — G. V.) tot een
„liefhebben met uw gansche ziel, met geheel uw
verstand, en met geheel uw kracht." ⁴⁵⁾

De echte volbrenging der wet „moet bloeien uit
den geestelijken wortel van ons innerlijk
bestaan". „Als God, de Heere, op zedelijk terrein
in zijn Wet eischen komt, blijft die eisch nooit bij
het opus operatum (het werktuigelijk werk —
A. K.) staan, maar dringt altoos tot in de bronwel
van ons hart door. Niet slechts de uitstorting van
de wateren onzer ziel in den oceaan van het leven,
maar ook de afvloeiing dezer wateren van de
bergen van ons hart moet volkomen zuiver,
helder en doorzichtig zijn." ⁴⁶⁾

...

Ook het geloof ziet Kuyper in onmiddellijk ver-
band met het hart.

Gelijk bekend is wijst Kuyper er met nadruk op,
dat het geloof door God in de menselijke natuur
is ingeschapen. Het is „die werking van ons
bewustzijn", waardoor we God als God erken-
den en bij Hem alleen alle goeds zochten. Door

⁴⁵⁾ Dr A. Kuyper, E Voto enz., I, p. 27.

⁴⁶⁾ Idem, p. 30/31.

al die berichten brengen maar onrust. Maar je kunt
het niet laten." Vandaag stille, rust, beheersching,
zich zelf vergeten, alles om zich heen vergeten
en in het hooge stille kerkgebouw van Naarden,
waar nauwelijks eenig geluid van de buitenwereld
doordringt luisteren naar Bach's werk, op zoo
uithenemende wijze vertolkt. Luisteren met honder-
den anderen naar een compositie van twee eeuwen
geleden. Waarom heeft deze onrustige, rumoerige
tijd een open oor voor Bach's muziek, waarom
worden juist nu, en niet een honderd jaar geleden,
zijn composities algemeen gevraagd en uitgevoerd?

Er schuilt geloof ik veel waars in wat Philip
Wolfgang ergens zegt: „Es bedürfte der „Vor-
arbeit" eines Beethoven, eines Wagner". Bach staat
in de ontwikkeling der muziek feitelijk niet vóór
Beethoven en Wagner en vele andere componisten,
die na hem hebben geleefd, maar komt na hen,
overtreft hen. Geen van hen heeft al de mogelijk-
heden uitgeput, die in Bach's werken zijn gegeven.
Daarom worden tegenwoordig door zoo velen de
vocale en instrumentale werken van Bach met
graagte gehoord en gereproduceerd. We kunnen
hierbij niet spreken van een dweepzieke vereering
van het voorbijgegaane, van een ontvluchten van de
eigen hedendaagsche cultuur, van archaïserende
tendenties. Bach is zeer ijverig bestudeerd door de
grote componisten van onzen tijd (heeft men van
Honegger niet gezegd, dat hij een partituur van
Bach in de wieg had?), maar men heeft hem niet
nagebootst of nagevolgd. Men kan terecht zeggen,
dat Bach's werken nog springlevend en jong zijn,
omdat ze beantwoorden aan de behoeften van
onzen tijd.

Merkwaardig, dat de Nederlandsche Bachver-
eeniging jaar op jaar op Goeden Vrijdag een on-
verkorte uitvoering kan brengen van Bach's Mat-
thäus-Passion, zonder dat de belangstelling ver-
mindert. De luisteraars komen van alle kanten en
laten zich niet terughouden door het feit, dat met
het hooren van deze uitvoering een heel dag ge-
moeid is en dat in onze onrustige dagen, waarin
men zoo heel moeilijk de menschen voor iets warm
kan krijgen, vooral als het tijd vordert, want men
heeft geen tijd. Alles moet vlug en vlug. Men moet
op alles een beetje besnoeien en speciaal moet
men niet vergen, dat de menschen lang achtereen
moeten luisteren. De spreker moet het niet te lang
maken, een vergadering moet vlug afgelopen zijn,
er is nog zoo veel ander werk te doen. Voor deze
uitvoering maakt men den heelen dag vrij. Want
Bach heeft zijn werk geschreven voor vandaag en
heeft zoo ontzaglijk veel te zeggen. Het is niet
verouderd, het kan niet verbeterd, men kan er niet
een gedeelte van missen zonder groote schade voor
het geheel, het monumentale geheel, dat op zoo
buitengewone wijze weergegeven wordt door deze
vereniging, die haar naam met eere voert.

Als solisten werkten mee: Jo Vincent, sopraan,
Annie Woud, alt, Jan Schipper, tenor (evangelisten-
partij), Henk Viskil, tenor, terwijl de verschillende
baspartijen werden vertolkt door Max Kloos, Lau-
rens Bogtman, Herman Hülsmann, en Lucien Lou-
man. Verder werden de fluitsoli door Cor Kwant
en O. van den Hurk gespeeld, de viool-soli door
Jan Oellers en Jan Keessen, de soli voor oboe,
oboe d'amore en oboe da caccia door Joh. Vink
en F. Pels, de viola da gamba-partij werd door
Carel van Leeuwen Boomkamp en de clavecimbel
en orgelpartij respectievelijk door Marie Landré
en Valentijn Schoonderbeek vertolkt. Het jongens-

de zonde is dit geloof niet verdwenen, neen het
is — en dat is veel erger — omgeslagen in zijn
legendeel: het is ongelooft geworden. In zijn groote
genade herstelt God dit geloof weer in zijn
uitverkorenen. Na die herstelling is het wel ge-
wijzigd in karakter — het is zondaarsgeloof en
richt zich nu niet op God zonder meer, doch op
den Heere Jezus Christus — naar ondanks dat is
het in wezen gelijk aan het oorspronkelijke geloof.
Het is ook hier een rechtbuigen en doortrekken
van de lijn, die door de zonde was kromgebogen en
afgesneden.

Zoo is dus ook het zondaarsgeloof een „werking
van het bewustzijn". Dat bewustzijn, zoo betoogt
Dr Kuyper, is heel wat anders dan ons verstand
en moet van het verstand zeer scherp onderschei-
den worden. „Verstand is bij ons en naar ons
spraakgebruik een functie van de hersenen van het
hoofd, van ons denken, en dat als zodanig buiten
het hart om en tegen het hart in kan gaan. Maar
zoo is ons bewustzijn niet. Ons bewustzijn is
het tot helderheid gebrachte besef van ons leven,
in verband met wat buiten ons is. Vandaar dat de
Heilige Schrift dit bewustzijn meest aanduidt door
op het hart te wijzen en van het hoofd bijna altoos
zwijgt." ⁴⁷⁾

Ook hier dus weer als vanzelf het doordringen
tot in het hart, tot „in den wortel" van het men-
schenleven.

H.

C. V.

⁴⁷⁾ Idem, II, p. 294 v.v., vooral p. 308.

koor onder H. V. P. Schoonderbeek werkte 's morgens weer mee om de koralen te zingen en de verdere begeleiding was in handen van het Utrechtsch Stedelijk Orkest. Als elk jaar was het weer een goed aaneensluitend geheel, dat een vertolking gaf, die het werk volkomen tot zijn recht deed komen. Aanmerkingen, och, die zijn altijd wel te maken, wanneer men zoeken wil. Zoo viel dit keer m.i. aria no. 19 wat minder goed uit en was even, heel in het begin, de vertolking van de evangelistenpartij wat minder goed, maar al heel spoedig kwam dat in orde.

Het geheel sprak weer van den grooten strijd voor alle tijden en eeuwen gestreden door Christus' lijden en sterven voor de zonden der wereld. Bach's diep geloovig vertrouwen, zoo treffend weergegeven in de koralen, die hij aan de gemeente te zingen geeft in dit werk (ik denk o.a. aan de slotregels van no. 31 „Wer Gott vertraut, fest auf ihn baut, den will er nicht verlassen“ en koraal no. 53: „Befiehl du deine Wege“) deden ondanks de tijdens de middagpauze opduikende oorlogsgerechten weer rustig omhoog zien, want „Sehet, Jesu hat die Hand, uns zu fassen ausgespannt. Kommt in Jesu Armen sucht Erlösung, nehmt Erbarmen. Lebet, sterbet, ruhet hier, ihr verlassen Knechtlein ihr, bleibet in Jesu Armen.“

D. STROO.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Christelijke Boodschap in een Niet-Christelijke Wereld.

VI.

In het voorgaande artikel hebben wij gezien, dat Kraemer het vraagstuk van de waarde en de waarheid der niet-Christelijke religie vooral behandelt vanuit het gezichtspunt, dat God tegelijk Zijn „ja“ en „neen“ over de niet-Christelijke godsdiensten uitsprekt. God kan „ja“ zeggen, omdat het Godsbesef ook in den zondigen mensch niet is uitgeroeid, en hij, naar het woord van Paulus, God blijft zoeken. God verlaat het werk Zijner handen niet, zegt Kraemer. „Even in this fallen world God shines through in a broken, troubled way: in reason, in nature and in history“ (blz. 120). Kraemer herinnert in dit verband aan Calvijn's beschouwingen over den „sensus divinitatis“ en aan Brunner's protest tegen Barth's exclusieve houding tegenover iedere „natuurlijke theologie“. Kraemer is het met Brunner eens, dat er toch zoo iets als een „natuurlijke theologie“ moet zijn, een „religious reality of man, outside the sphere of special revelation“. Wat Kraemer precies verstaat onder deze „natuurlijke theologie“ en hoe hij zich de verhouding denkt tusschen haar en de „bijzondere openbaring“ is niet duidelijk. Zooveel is echter zeker, dat hij niet, zooals Barth doet, alle „natuurlijke theologie“ als leugen verwerpt.

Veel verder gaat Kraemer's protest tegen Barth's beschouwing (waarvan wij intusschen dankbaar nota nemen, al is het de vraag of Kraemer wel voldoende rekening houdt met Barth's jongste opvattingen ten deze) echter niet. Niet alleen wil Kraemer van den term „algemeene openbaring“ niet veel weten (men zie o.a. bl. 122), maar ook zakelijk dekt zich zijn voorstelling niet met wat wij op grond van Gods Woord onder „algemeene openbaring“ verstaan. Ik kan het in dit opzicht dan ook niet eens zijn met Ds Verkuy, die meent, dat Kraemer's visie van de algemeene openbaring zakelijk niet verschilt van de visie der Gereformeerde theologie (Credo, 15 Juli 1938). Wel schijnen sommige passages uit het 4e hoofdstuk deze Bijbelsche opvatting dicht te naderen (ik verwijs hier bijv. naar het in de eerste alinea gegeven citaat en naar hetgeen Kraemer opmerkt over de „general revelation“ op blz. 125 en 126 van zijn werk), maar, hoezeer wij ook met veel van hetgeen hij daar zegt van harte instemmen, zijn opvatting kan toch de onze niet zijn, omdat zijn openbaringsbegrip door en door Barthiaansch is.

Kraemer begint reeds dadelijk het 4e hoofdstuk met de Barthiaansche uitdrukking, dat heel het menschelek leven, in al zijn uitingen (ook van de geloovigen, men zie bijv. bl. 294) ligt onder het oordeel Gods (bl. 102). Op bl. 136 herhaalt hij dit nog eens met andere woorden, wanneer hij zegt, dat het dialectische „neen“ van de openbaring in Christus gaat over alle godsdienstig leven. Trouwens het telkens weer spreken van de „dialectische conditie“ van den mensch brengt ons op zich zelf al onwillekeurig in de sfeer van de dialectische theologie. En vooral het accentueeren van het transcendentiaal karakter van het Christendom (bl. 104) en van het Koninkrijk Gods (zie bijv. bl. 93) ligt geheel in de lijn van Barth, die ook niet moede wordt telkens weer den vollen nadruk te leggen op de transcendentie van het Koninkrijk Gods tegenover de positieve realisering in deze wereld.

Geheel daarmee in overeenstemming is hetgeen Kraemer opmerkt over de openbaring. De houding van den Christen, aan wien de openbaring Gods geschonken wordt, mag (zegt hij) nimmer die van

den „beatus possidens“ zijn, alsof hij in het bezit zou zijn van een „ready-made truth“ (bl. 110). Hij, die zoo staat tegenover de openbaring Gods, zegt Kraemer, „bedroeft den Geest van Christus en verduistert zijn boodschap“ (bl. 111). Evenals Barth denkt Kraemer, dat de overtuiging, in het gelukkig bezit te zijn van Gods openbaring, onverenigbaar is met het „roemen in den Heer alleen“ (bl. 111) en met het bewustzijn een begenadigd zondaar te zijn (bl. 109). Openbaring, zegt Kraemer, is een daad Gods, die zelfs voor het geloof een „onbegrijpelijk wonder“ (incomprehensibile miracle) blijft (bl. 118).

De openbaring blijft een verborgenheid. Als argument voor zijn beschouwing voert Kraemer (in navolging van Barth) op blz. 118 v. aan, dat een geopenbaard mysterie toch een mysterie blijft, want anders is het geen mysterie. Maar ik kan evengoed zeggen: een geopenbaard geheim is geen geheim meer, want anders is het geen openbaring. De vraag is maar wat men onder openbaring verstaat. En het is wel zeker, dat „openbaring“ in de Heilige Schrift nooit wordt gebruikt in den zin van „verborgen laten blijven“, maar dikwijls in de betekenis van ontdekken en bekend maken van hetgeen vroeger verborgen was, als tegenstelling (hetgeen niet uitsluit, dat het mysterie, dat geopenbaard wordt, mysterie blijft). Ik denk b.v. aan plaatsen als Sam. 3: 7; Dan. 2: 29; Marc. 4: 22; Rom. 16: 25; 1 Cor. 4: 5; Ef. 3: 5; Col. 1: 26; 2 Tim. 1: 10; Tit. 1: 2; 1 Petr. 1: 5, 20; 2 Petr. 1: 14 e.a. Van openbaring als objectief gegeven wil Kraemer echter niet weten. Openbaring is voor hem alleen Goddelijke handeling (bl. 119). Daarom acht hij den term „algemeene openbaring“ ook een contradictio in terminis, omdat iets wat „algemeen“ is, niet geopenbaard behoeft te worden. Openbaring is altijd speciaal, zegt hij, en ook dan geen objectief gegeven waarheid, waarvan de geloovigen de bezitters zouden zijn. Het roemen in dit bezit is de „maar al te veel voorkomende zonde der Christenen“ (bl. 119). Noch Christenen, noch Joden, noch niet-Christenen kunnen beweren of zich beroemen in het bezit van de openbaring te zijn, zegt Kraemer, want openbaring is louter en alleen een handeling Gods (bl. 119). Deze laatste uitdrukkingen komen wel voor in het gedeelte, dat handelt over Barth's openbaringsbegrip, maar blijken de woorden, waarmee Kraemer ze inleidt („De groote dienst, dien Barth aan de geheele wereld bewijst, en niet alleen aan het vasteland van Europa, is deze, dat hij ons herinnert aan de ware betekenis van de openbaring. Openbaring is een handeling van God“... etc.), stelt hij zich in dit opzicht geheel aan de zijde van Barth. Trouwens de boven reeds aangehaalde opmerkingen op bl. 110, 111 en het later nog te behandelen derde hoofdstuk over „het Christelijk geloof en de Christelijke ethiek“ bewijzen duidelijk genoeg, hoe sterk Kraemer in zijn propageeren van een actualistisch openbaringsbegrip door Barth is beïnvloed.

Nu wil ik niet ontkennen, dat het van groote betekenis is, wanneer wij (zooals op vele plaatsen in dit 4e hoofdstuk van Kraemer's boek het geval is) worden herinnerd aan de gevaren, die bepaaldelijk aan onze Gereformeerde opvatting van de openbaring verbonden zijn, maar dat Kraemer's (e.g. Barth's) openbaringsbegrip „de bijbelsche en de eenig juiste (valid) idee van openbaring“ zou zijn, zooals hij op bl. 118 ons wil doen gelooven, daarvan heeft zijn beloop ons toch allerminst overtuigd. Zelfs acht ik zijn openbaringsbegrip niet alleen niet bijbelsch, maar ook niet ongevaarlijk en in ieder geval weinig houvast biedend bij de behandeling van het vraagstuk van de houding tegenover de niet-Christelijke godsdiensten, waarover in dit 4e hoofdstuk gehandeld wordt. Immers, wij beschikken, volgens Kraemer, nimmer over een objectief gegeven openbaring, waarop wij ten allen tijde aankunnen. Openbaring is volgens hem alleen actueel. Zoo verliest ook de Heilige Schrift haar karakter van positieve gegeven openbaring Gods. God kan Zich dan nog wel door de Schrift aan ons openbaren, maar de Schrift zelf is toch Gods aan ons voor alle tijden gegeven openbaring niet meer. Op deze wijze wordt de positie van het Christendom tegenover de niet-Christelijke religies ondanks de handhaving van de absoluteheid van het Christendom, onzeker en wankel. Wij „bezielen“ Gods openbaring niet. Gods openbaring heft volgens Barth zelfs de religie op. Wij kunnen Zijn Woord niet spreken. Ook niet tegenover de Heidenen en Joden Mohammedanen. Dit laatste zegt Kraemer wel niet met zooveel woorden, maar het is m.i. toch de noodzakelijke consequentie van zijn openbaringsbegrip.

Pas wanneer wij de Heilige Schrift aanvaarden als de onfeilbare, in alle opzichten betrouwbare, ons voor alle tijden gegeven openbaring Gods, slaan wij sterk tegenover de pseudo-religie. Niet aan het feit, dat wij zulke superieure menschen zijn, maar aan het feit, dat God ons verwaardigd heeft ons Zijn voor de geheele menscheid bestemde openbaring te schenken, ontleenen wij het recht tegenover de heidenen te getuigen, dat er slechts één weg ter verlossing is: die van het geloof in Christus als den Zaligmaker van zondaren.

Wij ontkennen niet, dat God zich tegenover de heidenen niet onbetuigd heeft gelaten (Hand. 14 vs 17; Rom. 1: 19, 20), maar (en dat zegt Kraemer

ook duidelijk) door de zonde is dit alles verduistert en verdorven. Doch dan mogen wij ook verder gaan en zeggen, dat het Christendom, omdat het de openbaring van God in Christus „bezielt“, nu ook tegenover het heidendom, dat de verlossing zoekt buiten de door God gegeven belofte om, staat als het licht tegenover de duisternis (men zie o.a. Jes. 9: 1; 60: 2; Marc. 5: 14; Luc. 1: 79; 2: 32; Joh. 1: 4 v.v.; Rom. 2: 19; Ef. 4: 18; 5: 8 en Philipp. 2: 15); dat het heidendom onwetendheid (Hand. 17: 30; Rom. 1: 21 v.v.; 1 Petr. 1: 14) en zelfs daemonisme (1 Cor. 10: 20 v.v.; Op. 9: 20) is, en dat het Christendom dus anti-theïsch staat tegenover het heidendom. Er is tusschen die beide geen geleidelijke overgang, doch een principiële kloof, die alleen door de radicale bekeering kan worden overbrugd. „Christendom en paganisme“, heeft Kuyper eens gezegd¹⁾, „staan tot elkander als de plus- en minusvormen van eenzelfde reeks“. De Christelijke religie is de hoogste ontwikkelingsvorm, waarvoor de „natuurlijke theologie“, in den zin van het „semen religionis“, vatbaar was in de normale, positieve lijn, terwijl de pseudo-religie een ontwikkeling is van diezelfde „natuurlijke theologie“ in abnormale, negatieve richting. En al de „waarheidsmomenten“ en „parallellen“ in de pseudo-religie zullen in verband met het geheel moeten worden gezien (men denke aan Kraemer's „totalitarian approach“) en zullen dan blijken door de principiële van God afvallige richting zóó vervormd te zijn, dat ze met de schijnbaar overeenkomende elementen in het Christendom niet vergeleken kunnen worden.²⁾

Van hoe groote betekenis deze opvatting is voor de practijk van de prediking van het Evangelie, hopen wij te zien bij de bespreking van het 8ste hoofdstuk van Kraemer's werk, dat handelt over de zendingsmethode („the missionary approach“). Daarover echter in een volgend artikel.

Kar.

H. B.

1) „Enc. d. H. Godgel.“, II², bl. 255.
2) Men zie voor deze beschouwing van de pseudo-religie ook mijn dissertatie: „De Boom des Levens in Schrift en Historie“, bl. 99-112.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

„Uit de goede werken verzekerd.“

IV.

Ursinus gaat in zijn explicatie op Zondag 33 nog nader in op de betekenis van de goede werken. Bij vraag en antwoord 91 onderzoekt hij:

I. Wat goede werken zijn.
II. Hoe zij kunnen gedaan worden.
III. Of de werken der heiligen zuiver of volmaakt goed zijn.
IV. Hoe zij, daar ze onvolmaakt goed zijn, Gods kunnen behagen.

V. Waarom ze gedaan moeten worden.
VI. Of ze voor God verdienstelijk zijn.
Van belang voor de kwestie, waarom het gaat, is wat hij zegt bij V. Waarom de goede werken moeten gedaan worden en of ze noodzakelijk zijn.

„Boven bij vraag 86 zijn eenige oorzaken, die tot het doen van goede werken moeten aandrijven, verklaard, die hiertoe strekken; n.l. de wedergeboorte, die noodzakelijk samenhangt met de rechtvaardiging; de dankbaarheid voor de verlossing; het prijzen van God; de bevestiging van ons geloof en onze verkiezing; en het goede voorbeeld, waardoor anderen voor Christus gewonnen worden.“

Deze oorzaken kunnen zeer breed uitgebreid en tot drie afdeelingen teruggebracht worden, als we zeggen, dat de goede werken moeten gedaan worden, om Gods wil, om onszelfs wil en om des naasten wil.

Om onszelfs wil: 1. Opdat wij door de goede werken ons geloof betuigen, en aangaande dat (geloof) uit hen zeker zijn. Matth. 7: 18; Phil. 1: 11; Jac. 2: 17.

Uit de werken nemen wij dus waar, dat wij het ware geloof hebben, omdat een gevolg (effect) er niet is zonder zijn oorzaak, en men de oorzaak uit het eigen effect moet leeren kennen. Indien wij derhalve de goede werken en de nieuwe gehoorzaamheid in ons niet gevoelen, zijn wij hypocrieten, en hebben het ware geloof niet, maar een kwade consciëntie. Want het ware geloof (dat nooit al zijn vruchten mist) brengt alleen al een vruchtbare boom de goede werken, de gehoorzaamheid en de bekeering voort, en deze onderscheiden het waar geloof van het historische, het tijdgeloof en de huichelarij zelf.

2. Opdat wij zeker zijn van de vergeving der zonden ons door Christus verworven, dat wij om Christus' wil gerechtvaardigd zijn. Want de rechtvaardiging en de wedergeboorte zijn bijeenbehoorende weldaden, die zoo over en weer samenhangen, dat ze nooit kunnen gescheiden worden. Want Christus heeft ze beide tegelijk voor ons verworven, namelijk de vergeving der zonden en den Heiligen Geest, Die door het geloof in ons den lijver tot de goede werken en de nieuwe gehoorzaamheid opwekt.

3. Opdat wij zeker zijn van onze verkiezing en zaligheid. 2 Petr. 1: 10. Deze oorzaak komt voort uit de voorgaande. Alléén toch de gerechtvaardigden vanwege de verdienste Zijns Zoons heeft God uit Zijn loutere barmhertigheid van

ewigheid u zijn wij dus zijk de recht gegeven worden in Christus geloof uit de werken, de n ring. Rom. 8 4. Opdat ken geoeft vorderd v begeerlijkhed het geloof n gientie, noch gunstig God. Want het en een geru geloof. Indu sterven. Wel 5. Opdat leven, on versieret 6. Opdat straffen. Pe. 39: 12. 7. Opdat gen de g loeninge mende l verbonde niet zou will voor straffen zijn, zou H droegingen n Hiermee h Explicatio o Prof. Hej beschuldigde 32 schra nauwkeurig 32 staat te l heeft gezet; zijn Explice uitingen van vergeleken, n nen vellen. Nu geeft Zondag 32 van godte zonder te m werken verz zekerd; maa analyse theorie, die de kenmerke vinden wil. De reden aprax van kenmerken. zekerd. Wie opklimmen- ketterij.

Prof. Hej en citeert m groter onri van Sneek l Doet zulk R.

1) Ursinus Cur facien Supra ad operum sunt ratio necessa redemptione: tionis, & bon cause possu si dicamus b causa. Nostri cau & de ea ex h Ex operib effectus non cognoscere a in nobis not fidem, sed m quam fructib ultra profet fidem veram crisi.

2. Ut simu tum impetrat ficatio enim inter se coha utrumque sin sionem & Sp operum ac m 3. Ut certi Haec causa propter meri acterno elegi ex justificat eicis sine cognoscimus operibus, no Rom. 8: 13; 4. Ut boni beretur, & p contra consc bona consue tum enim & tantum ex moriemini; g 5. Ut boni sionem & v 6. Ut vite Rom. 8: 13; 7. Ut a l quae promiss l Tim. 4: 8. poenarum es is argumen